

Inleiding

Het bevoegdheidstelsel kent een lange geschiedenis, evenals de discussie over de zegeningen en belemmeringen die het oplevert voor een optimale werking van de onderwijsarbeidsmarkt. Menig commissie heeft zich hiermee beziggehouden, als laatste de Commissie Onderwijsbevoegdheden (commissie-Zevenbergen). Dit deel bevat twee bespiegelende bijdragen over het mislukken van de opdracht van deze commissie, inclusief voorstellen om uit de patstelling te geraken. Een expliciet voorbeeld van het bevoegdheidendilemma komt tot uiting in het hybride docentschap, waaraan ook een bijdrage is gewijd. Naast formele hindernissen in het bevoegdheidstelsel zijn er ook mechanismen in de verdeling van leraren over scholen die bijdragen aan ongelijke onderwijskansen. Door de gerichte inzet van lesobservatie-instrumenten kunnen leraren geholpen worden hun professionele kwaliteit te verbeteren. Onderstaand schetsen we in het kort de kern van de bijdragen.

Half werk over halve bevoegdheden

In deze beschouwende bijdrage doet Marc van der Meer een aanzet om vanuit sociotechnische inzichten de patstelling omtrent een nieuw bevoegdheidstelsel weer vlot te trekken. Volgens hem zouden stevige professionele normen van samenwerking en kwaliteitsontwikkeling in het onderwijs veel kou uit de lucht kunnen nemen. Hij pleit ervoor om de grensafbakening tussen bevoegdheden in het po, vo en mbo opnieuw te bezien en vervolgens de bepalen welke clusterings daarna zijn aan te brengen. Waar bevindt zich de grensafbakening tussen de sectoren, tussen de niveaus, in de vakgebieden? En waarom? Waar zitten de problemen? In alle gevallen geldt: als de bevoegdheden worden geflexibiliseerd, zijn er sterkere professionele normen nodig gericht op samenwerking in onderwijsteams en verbetering van de onderwijskwaliteit. Dat betekent dat de professionalisering nader inhoud moet krijgen in termen van goed lesgeven, ontwikkelingsgericht werken en de geleverde bijdrage aan het leerplan.

Hybride docenten in het technisch beroepsonderwijs: een verhaal apart

In het technisch beroepsonderwijs bestaat een groeiend tekort aan docenten. Daar komt bij dat in het beroepsonderwijs een grote behoefte bestaat aan een nauwere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, vooral in de technische sectoren. Een van de manieren om dit te realiseren is het stimuleren van hybride docentschap. Tegelijkertijd blijkt dat het hybride docentschap vaak

niet expliciet als mogelijkheid wordt gebruikt. In deze bijdrage schetsen de auteurs drie mogelijke dilemma's die ten grondslag liggen aan het relatief kleine aandeel hybride docenten in de technische sectoren: het uredilemma, het takendilemma en het bevoegdheidendilemma. Daarnaast introduceren zij zes succesfactoren (de zes C's) die kunnen bijdragen aan de oplossing van deze dilemma's en een toename van het aantal hybride docenten, die zij illustreren aan de hand van de pilot Hybride Tech Docenten bij Brainport Eindhoven.

Bevoegdheden: dwangbuis, korset of exoskelet?

Met als aanleiding het mislukken van de opdracht van de Commissie Onderwijsbevoegdheden zoeken Vroomen en Vermeulen naar een nieuw denkraam voor de discussie over bevoegdheden. De discussie over onderwijsbevoegdheden wordt vaak vanuit onderwijskundig perspectief gevoerd, maar dat blijkt te beperkt. Naast de meer pedagogische argumentaties gaat het om invloed en marktordening. De vermenging van perspectieven verklaart volgens de auteurs de taatheid van dit thema. Gedetailleerde bevoegdheidssystemen zijn op hun best een korset om leraren te versterken in hun onderhandelingspositie met de schoolleiding. Een korset ondersteunt en corrigeert datgene wat niet uit zichzelf de goede proporties heeft. Op den duur werkt een korset spierverslappend. Dat zou met de bevoegdheidsregeling ook zo kunnen zijn: we verstoppen ons achter regelgeving, omdat er kennelijk geen fatsoenlijk gesprek mogelijk is over wat voor kwaliteit werkgever en werknemer over en weer verwachten. Bij vernieuwingen wordt het korset vermoedelijk zelfs een dwangbuis. De auteurs zijn voorstander van een bevoegdheidssysteem, mits dat ondersteunt en versterkt (als een exoskelet). Hun voorkeur gaat uit naar een systeem dat mogelijk maakt wat je in je eentje niet kunt. Een bevoegdheidssysteem dat een gemeenschap van deskundigheid creëert en een geregeld gesprek over professionele ethiek impliceert, versterkt de kwaliteit van het onderwijs.

Verdeling van leraren en kansengelijkheid

Kansengelijkheid in het onderwijs staat hoog op de maatschappelijke en politieke agenda. In de maatschappelijke discussie ligt de focus daarbij vaak op de toenemende schoolsegregatie naar inkomen of opleiding van de ouders. Echter, niet alleen leerlingen zijn ongelijk over scholen verdeeld, maar ook leraren. Dan gaat het allereerst om de ongelijke verdeling van tekorten, maar er zijn ook aanwijzingen dat de kwaliteit van leraren ongelijk is verdeeld. Op

basis van empirische gegevens concluderen de onderzoekers Tim Schokker en Marc ter Steeg dat de kwaliteitsverschillen van leraren het grootst zijn tussen categorale vestigingen en dat deze verschillen enigszins worden gemitigeerd als gekeken wordt naar brede vestigingen. Brede scholengemeenschappen kunnen bijdragen aan een gelijkere verdeling van leraren. Gelet op het belang van de leraar voor de onderwijskwaliteit en de grote impact die een ongelijke verdeling van leraren kan hebben op de kansen van kinderen, pleiten de auteurs voor nader onderzoek naar dit thema. Bijvoorbeeld door op basis van een lesobservatie-instrument, zoals ICALT, verschillen in de kwaliteit van gegeven lessen tussen onderwijstypen en typen scholen te onderzoeken.

Kenmerken en kwaliteiten van lesobservatie-instrumenten

De kwaliteit van leraren kan op scholen met verschillende leerlingpopulaties op verschillende manieren tot uiting komen. Eén manier om naar de kwaliteit van leraren te kijken en deze te verbeteren, is door lesobservatie-instrumenten te gebruiken. Uit de bijdrage van Marjoleine Dobbelaer en Adrie Visscher ('Kenmerken en kwaliteiten van lesobservatie-instrumenten') blijkt dat er nog een lange weg is te gaan om valide scores van de lerarenkwaliteit te verkrijgen op basis van de lesobservatie-instrumenten die veel scholen nu gebruiken. Ze vinden dat de meeste instrumenten voor lesobservatie niet aan de standaarden voldoen die ze hanteren in hun evaluatiekader. Er zou bijvoorbeeld meer aandacht moeten zijn voor hoe en welke lerarengedragingen gescoord worden, de betrouwbaarheid van het scoren door observatoren, de aard van de lessen en het aantal lessen waarin leraren gescoord moeten worden, de validiteit van de bevindingen in verschillende contexten en de richtlijnen voor gebruik van de lesobservatie-instrumenten. Er is een reëel risico dat scholen lesobservatie-instrumenten gebruiken waarvan onvoldoende is aangetoond dat ze betrouwbare en valide scores opleveren als het gaat om de kwaliteit van de leraar.